

(At)vaizdo statuso problema: E. Alloa simptomatologija

Benediktas Vachninas

Vilniaus universiteto
Filosofijos institutas
E. paštas b.vachninas@gmail.com
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6374-5593>

Santrauka. Straipsnyje analizuojama viena naujausių vizualinio mąstymo teorijų – Emmanuelio Alloa (at)vaizdų simptomatologija. Susitelkiant į (at)vaizdo statuso autonomiškumo problemą, kurią įvairiais būdais sprendžia vizualinio ir ikoninio posūkių atstovai, klausama, koks yra (at)vaizdo statusas kalbos atžvilgiu. Straipsnyje yra grįžtama prie (at)vaizdų simptomatologijos ištakų, konkrečiai – Nelsono Goodmanio bendrosios simbolių teorijos. Tai leidžia išryškinti Alloa siūlomo simptomo modelio naujumą ir reabilituoti simptomatologinio tyrimo statusą. Straipsnyje teigiama, kad (at)vaizdams priskiriamas ikoniskumo statusas kalbos atžvilgiu gali būti reformuluojamas, iškeliant simptomo tapatybės klausimą. Šia prasme *ikoniskumo simptomai* yra (at)vaizdų analizei pritaikomi įrankiai, leidžiantys aprašyti skirtingus (at)vaizdų ikoniskumo raiškos lygmenis.

Pagrindiniai žodžiai: Alloa, (at)vaizdas, simptomas, simptomatologija, simbolis, Goodmanas

The Problem of Image’s Status: E. Alloa’s Symptomatology

Abstract. This article analyzes one of the most recent theories of visual thinking – Emmanuel Alloa’s symptomatology of images. The article focuses on the problem of the status of *image*, which is considered in various ways by authors of the *pictorial* and *iconic turns*. The article raises the question “What is the status of image in respect of language?” The article goes back to the origins of symptomatology of images, in particular, to Nelson Goodman’s theory of symbols. This allows showing the originality of Alloa’s model of symptoms and rehabilitating the status of symptomatological investigation. It is thus claimed that the iconic status of images in relation to language can be reformulated raising the question of the symptom’s identity. In this respect, the symptoms of *iconic* are instruments that enable the description of images with regard to different layers of iconicity.

Keywords: Alloa, image, symptom, symptomatology, symbol, Goodman

Padėka. Šis straipsnis parengtas vadovaujant prof. Kristupui Saboliui pagal projektą, kuriam finansavimą skyrė Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. P-S-22-199). Už vertingus patarimus rašant straipsnį dėkoju dr. Pauliui Jevsejevui, doc. Vaivai Daraškevičiūtei, doc. Linai Murinienei, doc. Nijolei Radavičienei ir žurnalo *Problemos* recenzentams.

Received: 24/07/2023. **Accepted:** 29/09/2023

Copyright © Benediktas Vachninas, 2023. Published by Vilnius University Press.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

Jau keletą dešimtmečių vizualumo ir medijų studijų laukas įsitvirtino kaip atskira teorinių tyrimų kryptis. Jos svarbą patvirtina ir šiandienė technologijų, tokių kaip dirbtinis intelektas, socialiniai tinklai, plėtra, lemianti iš esmės pasikeitusias socialinio egzistavimo formas, kuriose vaizdo galia įgauna vis svarbesnį vaidmenį. Pavyzdžiui, interaktyvioji reklama, navigacijos sistemos, virtualiosios realybės projektai ir telefonų programėlių industrija vizualinį registrą pasitelkia kaip esminį įrankį, kuriuo koordinuojama individo orientacija pasaulyje, todėl vaizdų lauko supratimas reikalauja vis naujų teorinės prieigos būdų.

XX a. pabaigoje šis klausimas pradedamas spręsti dviem skirtingais būdais. Laikantis „vaizdinio“ (*pictorial*) požiūrio manoma, kad (at)vaizdas yra ideologijos kritikos priemonė ir turi būti svarstomas, įtraukiant šiuolaikinio pasaulio vizualiąją kultūrą. Šios krypties atstovai mano, kad (at)vaizdai yra sritis, kuri reiškiasi kaip viena iš visuomenės valdymo formų (Mitchell 1994: 26–33). O sekant „ikonine“ (*ikonische*) perspektyva, (at)vaizdas tiriamas kaip fenomenas, kuriantis reikšmę, kuri skiriasi nuo kalba kuriamos reikšmės (Boehm 1994: 30, 32; Boehm, Mitchell 2009: 106–111). Abiejų vaizdo teorijų krypčių atvejais (at)vaizdas yra suprantamas kaip neredukuojamas į ideologiją arba kalbą vizualinės prasmės likutis.

Straipsnyje atskleidžiama, kad (at)vaizdų simptomatologija lokalizuoja (at)vaizdams būdingą zoną tarp teorijos ir praktikos polių. Iš vienos pusės, Alloa siūloma simptomatologinio tyrimo strategija atmets tiek iš *lingvistinio posūkio* ateinančias prielaidas, tiek Ervino Panofsky'io įtvirtinamą ikonologijos metodą, (at)vaizdą redukuojantį į alegorines prasmes (Panofsky 1972). *Lingvistinio posūkio* atstovų atveju nėra sukuriamos sąlygos (at)vaizdo fenomenalumo plotmei atskleisti, nes remiamasi prielaida, kad bet kokio filosofinio tyrimo metodu analizuojamos filosofinės problemos nepriklauso nuo metodu tiriamo dalyko (Rorty 1995)¹. Panofsky'io pasitelkiamas metodas (at)vaizdą tiria per santykį su išore, t. y. (at)vaizdo prasmė susiejama su išoriniais faktoriais, tokiais kaip tekstai, istorija ir t. t.² O Alloa atliekamas simptomatologinis tyrimas modifikuoja Nelsono Goodmanio suformuluotą „estetikos simptomų“ (*symptoms of aesthetic*) sampratą (Goodman 1968; 1978), (at)vaizdą laikydamas tokiu fenomenu, kuris gali pasižymėti „ikoniškumo simptomais“ (*symptoms of iconic*)³. Šio tyrimo ašimi tampa „diafenomenologinė“ (*diaphenomenology*) pozicija, steigianti dialektinį santykį tarp to, kuris mato, žvilgsnio ir to, kas yra matoma, materialumo plotmės (Alloa 2021a: 283–285; Alloa 2021b: 496). Tokiu būdu yra siekiama

¹ Šia prasme bet koks analizuojamas X gali būti pakeistas terminu „X“ (Rorty 1995: 11, 12). Tačiau, kaip yra eksplisitiškai parodoma „deiksės“ (*deixis*) simptomo aprašymu (Alloa 2021a: 255–258), termino „X“ materialinės ypatybės dalyvauja kuriant ikoniškumo patirtį.

² Svarbu atkreipti dėmesį, kad Panofsky'io prieiga nėra tinkama tirti (at)vaizdų ikoniškumui (Alloa simptomatologijos tyrimo objektui) ne dėl to, kad *ikonologija* ima domėn tekstuose aprašytas istorijas, kurios suponuoja kalbiškumą, bet patį (at)vaizdo ir teksto santykį. Pavyzdžiui, Hannah Fasnacht siūlo kriterijus, kurie atskleidžia naratyvumą, kylantį iš (at)vaizdo paviršiaus tyrimo (Fasnacht 2023: 1–23), o Guntheris Kressas ir Theo van Leeuwenas pasiūlo dar platesnę naratyvumo sampratą, kylančią iš vektorių, būdingų (at)vaizdų paviršiams (Kress, van Leeuwen 2021: 66–70).

³ (At)vaizdo ir simptomo (formuluojamo pagal Sigmundo Freudo psichoanalizės nuostatas) santykis yra tyrinėtas Georges'o Didi-Hubermano (2002: 273–514).

artikuluoti išskirtinai (at)vaizdams būdingą ikoniškumą⁴ patirtį, vengiant jų redukavimo tiek į kalbą, tiek į išorinius jų kriterijus.

Iš kitos pusės, simptomatologinis tyrimas susitelkia į konkrečių atvejų analizę. An-gažavimasis nagrinėti tam tikruose fenomenuose pasireiškiančius simptomus kartu kelia simptomo kaip (at)vaizdo tapatybės problemą: jei *ikoniškumo simptomai* yra būdingi visų (at)vaizdų grupėms, tai ar simptomas nurodo tik į ikoniškumo sritį (išskirtinai (at)vaizdų patirčiai priskirtinas ypatybes)? Atsiremiant į medicininiam kontekste formuluojamą simptomo tapatybės klausimą (King 1982: 73–89; Foucault 2007: 87–105), atskleidžiama, kad *ikoniškumo simptomų* statusas yra santykinis, atsirandantis esant įtampai tarp (at)-vaizdo ir (jį analizuojančios) kalbos.

Pirmame straipsnio skyriuje rekonstruojama meno simptomatologija, nustatant jos santykį su Goodmanio „bendraja simbolių teorija“ (*general theory of symbols*). Antroje dalyje, pereinant nuo Goodmanio prie Alloa (at)vaizdų simptomatologijos, fiksuojamas simptomatologinio tyrimo pokytis. Trečiame skyriuje, pasitelkiant medicininiam kontekste figūruojančią simptomo tapatybės sampratą, analizuojamas Alloa simptomatologijoje išryškėjantis simptomo modelis, siekiant atskleisti (at)vaizdams būdingą statusą.

Meno simptomatologija: simbolis ir kontekstas

Kaip žinoma, Goodmanas tampa svarbus Alloa formuluojant (at)vaizdų simptomatologiją. Goodmanas yra pirmasis filosofinei tradicijai priklausantis mąstytojas, pasiūlęs originalią simptomų sampratą. Iš pradžių jis pateikia keturių estetikos simptomų sąrašą (Goodman 1968: 252–255), o vėliau jį išplečia iki penkių (Goodman 1978: 67, 68). Pirmuoju atveju simptomai yra aptariami bendrosios *simbolių* teorijos fone, kuriame simptomai gali būti suprantami kaip mokslui būdingų notacinių sistemų alternatyva. Antruoju atveju *estetikos simptomai* tampa formalistų ir simbolistų ginčo išėjties tašku, klausimą, kas yra menas, performuluojant klausimu, kada yra menas. Abiem atvejais tyrimo atspirties taškas yra *simbolio* samprata. Norint suprasti, kaip pagal simbolių teoriją galima interpretuoti Goodmanio siūlymą pereiti nuo *kas* prie *kada* ir svarstyti apie menui būdingus simptomus, tikslinga pradėti nuo *simbolio* ir simptomų santykio su laiku analizės.

Kad veikalas *Kada yra menas?* pasirodo esė rinkinyje *Pasaulio kūrimo būdai*, nėra joks atsitiktinumas. Pasaulį, pirmiausia, Goodmanas supranta kaip *simbolių* sistemą. *Simboliai* gali būti raidės, žodžiai, tekstai, (at)vaizdai, diagramos, žemėlapiai ir kt. (Goodman 1968: xi). Svarbu pažymėti, kad *simbolis* neneigia išorinio pasaulio buvimo, bet žymi jo

⁴ Svarbu pažymėti, kad Alloa, panašiai kaip ir *ikoninio posūkio* atstovų (pavyzdžiui, Gottfriedas Boehmas ikoniškumą supranta kaip išskirtinai (at)vaizdams būdingą reikšmės kūrimo būdą, kurio negalima paaiškinti lingvistiniais modeliais (Boehm 2009: 110)), požiūris į ikoniškumą skiriasi nuo kitų teoretikų sampratų, kuriose ikoniškumas suprantamas kaip santykis tarp objekto ir tikrovės. Charlesas Sandersas Peirce'as ikoniškumą apibrėžia kaip būdingą ikonoms bendrumo ryšį tarp „representameno“ (*representamen*) ir objekto, pavyzdžiui, medžio paveikslo ir medžio) (W2. 56). Toliau Peirce'o semiotikos tradicija sekantis Umberto Eco teigia, kad bendrumo ryšys tarp (at)vaizdų reprezentuojamų objektų ir objektų yra ne betarpiškas, bet kultūriškai motyvuotas (Eco 1976: 204–217). O Roland'as Barthes'as laikosi nuomonės, esą fotografijų santykis su jų vaizduojamais objektais yra betarpiškas, todėl tokio tipo (at)vaizdus įvardija kaip nekoduotus ikoninius pranešimus (Barthes 1982: 25–42).

dalyvavimą epistemologiniuose procesuose. Kitaip tariant, tam tikra pasaulio dalis (pvz., medis) „man“ kaip pažinimo objektas tampa *simboliu*. Sudarydamas įvairias *simbolines* organizacijas, pasaulis tampa pasaulių daugis (Goodman 1978: 2–5). Pavyzdžiui, mokslo pasauliui yra būdingas *simbolių* funkcionavimas pagal notacines sistemas, o menas pasižymi *simbolių* nevienareikšmiškumu, notacinėms sistemoms būdingų principų sulaužymu. Vienas kito atžvilgiu pasauliai yra susipynę (tam pagrindą suteikia pasaulio *simboliškumo* prielaida) ir kartu neredukuojami vienas į kitą. Dėl to menas, sakant esė rinkinio pavadinimo žodžiais, yra vienas iš ypatingų „pasaulio kūrimo būdų“.

Meno klausimo svarstymu parodoma, kad vienos ar kitos pusės formalistų ir simbolistų ginče užėmimas yra ydingas, nes tokiu atveju atmetama viena arba kita *simbolio* funkcija – tai lemia arba simbolinio, arba conceptualaus menų nelaikymą menu (*ibid.*: 62). *Simbolio* samprata yra ypatinga dar ir tuo, kad simboliui priskiria tris pagrindines referencijos funkcijas: „reprezentavimą“ (*representation*), „išreiškimą“ (*expression*) ir „egzemplifikaciją“ (*exemplification*). Simbolistai sutelkia dėmesį į simbolius, kurie (meno) kūrinių susaisto su jo paties išorei priklausančiais elementais, o formalistai meno kriterijumi laiko tokias (meno) kūrinių ypatybes, kurios atskleidžia juos pačius. Pavyzdžiui, simbolistų menų sampratą tenkintų iš ikoninio krikščioniškojo menų ateinantys kūriniai, perteikiantys neredukuojamą į pačius kūrinius reikšmės perteklių, o formalistų atveju, priešingai – menu būtų laikomi tokie kūriniai, kurie nei *reprezentuoja*, nei *išreiškia* tam tikras idėjas. Tačiau, kaip pastebi Goodmanas, nėra arba tik su (meno) kūrinių vidumi susijusių ypatybių (kaip spalva, forma, tekstūra, dydis, medžiaga), arba tik su kūrinių išore susaistytų (*ibid.*: 62, 63), bet tėra referentiniai *simbolių* santykiai, kuriems negalioja griežta vidaus–išorės perskyra.

Egzemplifikacijos funkcija yra ypatinga ne tik tuo, kad leidžia performuluoti formalistų poziciją *simbolių* teorijos atžvilgiu, bet ir išryškina Goodmanų siūlymą klausiti, kada yra menas.

Savybės, kurias „turi“ (*possess*) patys menų kūriniai, reiškiasi kartu su „kontekstu“ (*context*). Čia *egzemplifikacija* gali būti suprantama kaip *turėjimo* ir referencijos sudėtis (Goodman 1968: 52–57), kuri, atsidūrusi tam tikrame kontekste, tampa „pavyzdžiu“ (*sample*) atliekama funkcija. Pavyzdžiui, įprastomis sąlygomis (siuvėjui ar apmušaliniui) audinio atkarpa yra naudojama kaip *pavyzdys* savo tekstūros, medžiagos, iš kurios yra padaryta; o tas pats audinio atkarpos *pavyzdys* su apmušalais dirbančio asmens atžvilgiu nurodo į kitas savybes – dydį ir formą (Goodman 1978: 64). Akivaizdu, kad tas pačias savybes *turinti* audinio atkarpa kiekvienu atveju *egzemplifikuoja* skirtingus savo aspektus.

Estetikos bandymai atsakyti į klausimą, kas yra menas, kaip buvo minėta simbolistų ir formalistų ginčo atveju, susitelkia į tam tikrus menui būdingus aspektus, tačiau praleidžia tuos, kurie nepatenka į jų apibrėžimą. Dar daugiau, siekis suformuluoti menų sampratą neišvengiamai susiduria su problema, kaip paaiškinti conceptualaus menų buvimą arba nebuvimą menu (*ibid.*: 66). Pavyzdžiui, nėra aišku, kokios savybės lemia vieno, o ne kito pakelės akmenų eksponavimą menų galerijoje, atsižvelgiant tik į jų pačių ypatybes. Šia prasme, panašiai kaip ir *pavyzdys*, menų objektas yra pavaldus kontekstui, kuriame

jis tampa menu⁵. Tai Goodmanui leidžia parodyti, kad klausimas, kas yra menas, nėra tinkamas. Meno supratimas reikalauja įtraukti ne tik jam būdingas (*simbolines*) funkcijas, bet ir laikiškumo plotmę. Šiuo požiūriu *estetikos simptomai* gali būti suprantami kaip *simbolio* funkcijų pasireiškimas tam tikrame kontekste.

Taip pat svarbu pažymėti, kad simptomatologinis tyrimas negali būti laikomas teorija, o simptomai – teoriją apibrėžiančiais kriterijais. Markus Lammenranta kritikuoja Goodmanio meno sampratą, darydamas premisą, kad ji gali būti suprantama kaip teorija (Lammenranta 1992: 339). Tai leidžia atmesti simptomatologinį meno tyrimo tašką, teigiant, kad simptomai nesuteikia pakankamo pagrindo atlikti (ne)meninių *simbolio* funkcijų skirtį. Panašias problemas indikuoja Richardas Shustermanas, teigdamas, kad Goodmanio skiriami *estetikos simptomai* neturi prasmės tol, kol nėra žinoma, ar tyrimo objektas (ne) turi meno statusą(o) (Shusterman 1997: 37). Tačiau abiem atvejais meno simptomatologija yra grąžinama prie klausimo, kas yra menas, nuo kurio Goodmanas siekia atitolti, – tam, kad kažkam būtų suteiktas meno statusas, turi būti *a priori* numanomi meną(o) (ne)tenkinantys kriterijai.

Bendriau tariant, galima teigti, kad simptomatologijos tyrime meno specifiškumas yra artikuliuojamas *estetikos simptomų*, sudarančių *simbolio* funkcijos ir konteksto sąjungą. Dar daugiau, menui būdingas *simbolinis* funkcionavimas nėra pakankama meno buvimo sąlyga, o kontekstas dalyvauja meno įsteigimo procese. Kaip minėtąsias simptomatologinio tyrimo nuostatas modifikuoja Alloa, bus aptariama kitame skyriuje.

(At)vaizdų simptomatologija: ikoniškumo simptomų modelis

Alloa formuluojamam simptomatologijos projektui rūpi ne meno apskritai, bet „(at)vaizdų“ (*images*) analizė. (At)vaizdų simptomatologija sprendžia problemą, kaip paaiškinti skirtingų (at)vaizdų tarpusavio sąsajas, kurias apriboja skirtingų pozicijų formuluojami (at)vaizdo apibrėžimai (Alloa 2021a: 238–241). Alloa parodo, kad, pavyzdžiui, remiantis Vilémo Flusserio (at)vaizdo apibrėžimu – čia (at)vaizdai yra „paviršiai, dengti simboliais“ (Flusser 1996: 111) – būtina pripažinti, esą 3D formato kūriniai nėra (at)vaizdai. Tačiau, akivaizdu, kad tiek Flusserio apibrėžiami (at)vaizdai, tiek 3D kūriniai yra tam tikru lygmeniu susiję. Dėl to, sekdamas Goodmanu, Alloa kelia klausimą, kada yra (at)vaizdas: iš šio žiūros taško vieno (at)vaizdo sąsaja su kitu aiškinama⁶ aprašant kiekviename jų pasirodančius *ikoniškumo simptomus*.

⁵ Nors Goodmanas simptomų laikiškumo nelaiko tiesioginiu konteksto atitikmeniu (galima sakyti, kad simptomai kartu pasižymi *simboliniu* laiko modusu, kurio metu kažkas tampa *simboliu* (Goodman 1978: 67)), svarbu pažymėti, kad, pirma, tam tikras kontekstas kreipia galvoti apie vienas ar kitas kūrinio ypatybes, tokiu būdu lemdamas vienų ar kitų *estetikos simptomų* (ne)pasirodymą; negalėjimas identifikuoti simptomų, antra, nereiškia ligos (Goodman 1978: 68) arba simptomų nebuvimo (pavyzdžiui, tam tikras simptomas gali būti įtrauktas į simptomų sąrašą ateityje).

⁶ Svarbu pažymėti, kad nors Alloa simptomatologijos siekį artikuluoti (at)vaizdams bendrą (ikoniškumo) plotmę gretina su Jeano-Paulio Sartre'o „(at)vaizdų šeima“ (*la famille de l'image*) (Sartre 1986: 40–112), (at)vaizdų šeimą siejantis bendravardiklis („vaizdinės reprezentacijos“ (*pictorial representation*) funkcija (Stawarska 2005: 133, 134)) ikoniškumo atžvilgiu yra pernelyg griežtas, nes Alloa yra svarbu įtraukti visas (at)vaizdų grupes (tai ir tas, kuriose (at)vaizdai neatlieka reprezentacinės funkcijos).

Alloa laikosi fenomenologinės perspektyvos ir aprašydamas pasaulyje atsirandančius fenomenus siekia išryškinti jų kuriamos ikoniškumo ((at)vaizdiškumo) patirties aspektus. Pirmiausia, (at)vaizdų simptomatologinis tyrimas atsispiria nuo Edmundo Husserlio fenomenologijai būdingų premisų performulavimo. Šią modifikaciją lemia Alloa daroma prielaida, esą (at)vaizdai pasižymi savo turinio ir „išraiškos“ (*support*) neatsietinumu, turinio ir konteksto sąsaja (Alloa 2021a: 12), iš kurių antrasis žymi intencionalumo santykio (tarp *νόησις* ir *νόημα*) vienkartiškumą, „dabar“ momentą. Sekdamas Emmanuelio Lévino, Gérard'o Granelio kritika Husserlio intencionalumo sampratai, Alloa formuluoja diafenomenologinę perspektyvą, kaip suvokiančios sąmonės negalėjamą sugriebti intencionalaus objekto savitapatybės (tapatybės esmė) – fenomeno tapatybė turi būti suprantama kaip kažkas atskleista per patį fenomeno rodomąsi (*ibid.*: 210, 211, 218, 223). Paprasčiau tariant, intencionalaus objekto tapatybė nesislepia po fenomenu, bet skleidžiasi per laiką, eidetines variacijas, yra neužbaigiamas procesas.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad, kitaip nei meno simptomatologijos atveju, (at)vaizdų simptomų tyrime yra atsiribojama nuo konteksto sąvokos (Alloa 2021a: 259). Alloa siekia iširti per santykį su pačiais fenomenais atsiskleidžiančius *ikoniškumo simptomus*, kurie, viena vertus, yra būdingi skirtingiems kontekstams, kita vertus, nėra redukuojami į konkrečių kontekstų rėmus. Kitaip tariant, autoriui rūpi per *ikoniškumo simptomus* apibrėžti zoną, sujungiančią skirtingus kontekstus, kuriuose pasirodo fenomenas. Vis dėlto galima abejoti, ar *estetikos simptomai* nėra tai, kas vienija atskiruose kontekstuose svarstomus objektus. Kaip buvo parodyta ankstesniame skyriuje, pavyzdžiui, *egzemplifikacija* gali būti suprantama kaip tam tikrų *simbolio* funkcijų pasireiškimas laike – šiuo požiūriu *simbolio* funkcijos išlieka skirtinguose laiko momentuose, todėl *estetikos simptomams* būdingas laikiškumas negali būti tapatinamas su kontekstu.

Dar daugiau, simptomatologiniame tyrime įdiegiamos fenomenologinės prielaidos lemia simptomo modelio modifikaciją. Būtų galima teigti, kad Alloa išryškina simptomams būdingą fenomenalumo plotmę. Yra suformuluojamas dešimties simptomų sąrašas, paliekant galimybę jį plėsti: „elipsė“ (*ellipsis*), „sinoptiškumas“ (*synopticity*), „(i)rėminimas“ (*framing*), „dabarties vaizdavimas“ (*presentativity*), „figūriškumas“ (*figurality*), „deiksė“ (*deixis*), „(pa)rodomybė“ (*ostensivity*), „atvejo jautrumas“ (*case sensitivity*), „žvilgsnių chiazmas“ (*the chiasm of gazes*), „matymas su“ (*seeing-with*). *Ikoniškumo simptomus* galima aiškinti dviem pjūviais: simptomus kaip subjekto ir fenomeno santykio rezultatus ir simptomus kaip dvipusius mechanizmus.

Viena vertus, Alloa pateikiamuose *ikoniškumo simptomų* aprašymuose išryškėja struktūros, leidžiančios atpažinti tuos pačius simptomus skirtinguose fenomenuose. Pažvelkime į Alloa aptariamus (at)vaizdus, kuriuose identifikuojamas (*i*)rėminimas (*ibid.*: 248–251). Paulio Klee paveiksle *Ad marginem* galima fiksuoti judėjimą iš kūrinio kraštų į centrą: kuriamas įspūdis, kad (at)vaizdo kraštuose vaizduojamos būtybės veržiasi į centre šviečiančią saulę. O Pere Borrello darbe *Ištrūkimas nuo kritikos* (*Huyendo de la crítica*) aptinkamas atvirkštinis santykis: pačiame (at)vaizdo viduryje pasirodantis jaunuolis, atrodo, siekia išsiveržti už šio (at)vaizdo rėmų, kuriuose yra pavaizduotas. Tai, kas leidžia atpažinti (*i*)rėminimo simptomą abiejų šių (at)vaizdų atveju, būtų galima teigti, yra juose aptinkama

sąveikos tarp centro ir kraštų struktūra. Šiuo požiūriu *ikoniškumo simptomai* sutampa su *estetikos simptomu* modeliu: tai, kas (at)vaizdų simptomų atveju yra vadinama simptomų struktūromis, būtų galima gretinti su meno simptomams būdingomis *simbolinėmis* funkcijomis, kurios pasirodo tam tikruose kontekstuose.

Kita vertus, *ikoniškumo simptomai* atsiskleidžia kaip (at)vaizdams būdingos ikoniškumo patirties efektai. Žvelgiant formaliai, šią simptomų ypatybę indikuoja jiems suteikiami pavadinimai: prisimenant (*i*)*rėminimo* simptomą būtų galima teigti, kad tam tikruose fenomenuose pasirodanti centro ir kraštų sąveika sukelia (*i*)*rėminimo* efektą. Šiek tiek artimesnį ryšį su kasdienne patirtimi parodo *dabarties vaizdavimas*, kurį Alloa laiko tokiu efektu, kada žvelgiantį į (at)vaizdą subjektą ištinka dabarties patirtis (*ibid.*: 252). Šiuo požiūriu *ikoniškumo simptomai* peržengia estetikos simptomo modelio ribas, išskeldami sau būdingą fenomenalumo plotmę, pasirodančią simptomo kaip efekto pavidalu⁷.

Nesunku pastebėti, kad toks simptomo modelis iškelia dvikrypčius subjekto ir fenomeno santykius, dėl to gali būti suprantamas kaip dvipusis mechanizmas. Kaip struktūra simptomas atsiranda kaip tai, ką fenomene atpažįsta subjektas, kai simptomo pasireiškimas kaip efekto žymi tai, kas ištinka subjektą kaip jo santykio su fenomenu pasekmė⁸. Toks abipusiškumas apie *ikoniškumo simptomus* verčia galvoti kaip apie šių dviejų simptomo pusių sąsają.

Tokiu būdu svarstant *ikoniškumo simptomų* aprašymą yra susiduriama su simptomo atpažinimo problema⁹. Pirmiausia, tokie Alloa įvardijami simptomai kaip *elipsė* ir *sinoptiškumas* nesudaro vienodų struktūrų, todėl negali paaiškinti, koku pagrindu galima teigti, kad skirtinguose fenomenuose identifikuojame tą patį simptomą. Pavyzdžiui, *elipsės* aprašyme galima atkreipti dėmesį, kad aspektiškumo efektas yra aprašomas bent per tris skirtingas formas¹⁰ (*ibid.*: 242–244): pirma, (at)vaizdui būdingą patirtį priešinant su skulptūros fenomenu, *elipsė* apibrėžiama per specifinį horizonto ir fenomeno santykį, t. y. fenomeno aprėpimą vienu žvilgsniu; Churchillio (at)vaizdo atveju *elipsė* aprašoma kaip kažko patyrimas specifiniu atžvilgiu; galiausiai, Charleso Philipono karikatūroje *Karaliaus Liudviko Pilypo metamorfozė* į *kraušę* (*La Métamorphose du roi Louis-Phi-*

⁷ Vis dėlto svarbu turėti omenyje, kad Goodmanio simptomatologinis tyrimas implicitiškai numano fenomenalumo plotmės dalyvavimą *estetikos simptomuose*: pavyzdžiui, *egzemplifikacijos* atveju (tam tikrame kontekste) pasirodančios dalyko (*simbolio*) savybės visada yra glaudžiai susijusios su jo materialia plotme, kurią indikuoja „žymeklio“ (*label*) sąvoka (Goodman 1968: 52–57).

⁸ Verta pastebėti, kad jei medicinoje, ženklą interpretuojant kaip objektyvią simptomo išraišką (King 1982: 75, 82), įmanoma atskirti patiriantįjį ir stebintįjį subjektus, tai tiek Alloa, tiek Goodmanio simptomatologijų atvejais yra numanoma šių subjektų samplaika.

⁹ Svarbu pažymėti, kad nors Alloa atskirai nesvarsto simptomų rekonstrukcijos klausimo, jis yra susijęs su epistemologine santykio tarp juslių ir kalbos problema, kurią fenomenologinėje tradicijoje svarsto Merleau-Ponty (1945: 404, 405): signifikacijos procesas vyksta ankstesniame už kalbą (jusliniame) lygmenyje, pavyzdžiui, kūdikis, žvelgdamas, kaip jam yra kandama į pirštą, pats išsižioja, siekdamas imituoti šį judesį. Vis dėlto, kalbant apie simptomų atpažinimą, nepakanka nurodyti, kad simptomai pasireiškia ankstesniame už kalbą lygmenyje, nes simptomų identifikavimas, kaip bus parodyta toliau, numato tam tikrų prielaidų ir įgūdžių turėjimą, leidžiantį atpažinti tam tikros ligos simptomus. Šia prasme prieiga prie *ikoniškumo simptomų* galėtų būti lyginama su Derrida *Balse ir fenomene* siūlomu santykiu tarp minties ir rašto, kur mintis yra prieinama ne tiesiogiai, bet per raštą (kalbinę mediją) (Derrida 1993).

¹⁰ Čia turima omenyje, kad simptomais kaip struktūromis gali būti laikomos tik tos (simptomų) formos, kurios turi bendrą pagrindą (struktūrą).

lippe en poire) *elipsė* iškyla iš fenomeno santykio su poveršiu. Kita vertus, nors šių trijų to paties simptomo formų nejungia bendra struktūra, galėtume manyti, kad jos kuria aspektiškumo efektą.

Lyginant *elipsės* ir *dabarties vaizdavimo* simptomus, būtų galima numanyti, kad *ikoniskumo simptomams* rekonstruoti pakanka įtraukti tik simptomo kaip efekto atpažinimą. Ir *elipsei*, ir *dabarties vaizdavimui* yra būdinga fenomeno sugriebimo vienu žvilgsniu forma (*ibid.*: 242; 252). Dėl to šiuo atveju susidaro įspūdis, kad simptomus vieną nuo kito atskirti leidžia jų kaip efektų skirtingumas. Tačiau, kaip jau buvo minėta, *ikoniskumo simptomų* atpažinimas kelia būtinybę apie simptomą galvoti kaip dvipusį mechanizmą. *Ikoniskumo simptomų* rekonstravimas, atsispiriant nuo simptomo kaip efekto ir jį laikant pakankama sąlyga teigti simptomo buvimą, yra ydingas dėl dviejų priežasčių: pirmą, nėra užtikrinama simptomo intersubjektyvi patirtis (čia simptomai kaip struktūros užtikrina simptomų atpažinimą, neredukuojamą į subjektyvumo sritį); antra, tokius pačius efektus gali sukelti su ikoniskumu visiškai nesusiję dalykai. Žvelgiant į Marcelio Prousto romaną *Prarasto laiko beiėskant. Svano pusėje*, galima matyti, kad čia praeities sudabartinimo efektas aprašomas per (žmogaus) kūno ir daikto santykį: pavyzdžiui, arbatos skonis atgaivina protagonisto prisiminimus (Proust 2013: 144).

Ypač svarbu pastebėti, kad *ikoniskumo simptomų* modelis atsiduria svarstymų centre, keliant (at)vaizdų statuso klausimą simptomatologiniame tyrime. Tiek Goodmanas, tiek Alloa nustato panašų santykį tarp simptomų ir ligos. Abiem autoriams (Goodman 1968: 252; Goodman 1978: 69; Alloa 2021a: 242) simptomai yra nei būtini, nei pakankami kriterijai teigti esant ligą. Skirtumas tas, kad Alloa numato tokį atvejį, kada galima kalbėti apie ligos pasirodymą: „Imant *individualiai*, tokių simptomų buvimas nėra pakankamas kriterijus sugestijuoti (at)vaizdo, tai ir jo patirties buvimą. Imant *kartu*, jų buvimas – panašiai kaip ir kūniškų simptomų atveju – iš tiesų sugestijuoja susidūrimą su „vaizdiniu fenomenu“ (*pictorial phenomena*)“ (Alloa 2021a: 242).

Remiantis šiuo fragmentu būtų galima klausti, ką konkrečiai reiškia simptomų ėmimas kartu: ar užtenka dviejų simptomų, kad galėtume teigti *vaizdinio fenomeno* (ligos) buvimą, o galbūt ligos buvimui užtikrinti reikia visų dešimties simptomų pasireiškimo? Greta to simptomų tarpusavio santykis kelia (at)vaizdo statuso problemą: viena vertus, jei *ikoniskumo simptomai* leidžia paaiškinti ne tik ikoniskumo patirties formavimąsi skirtinguose fenomenuose, tai tampa neaišku, kas simptomams, imamiems kartu, leidžia nurodyti į *vaizdinio fenomeno* (ligos) buvimą; antra vertus, jei *ikoniskumo simptomai* yra neatskiriamas *vaizdinių fenomenų* dalis, tuomet lieka miglota, kodėl *vaizdinio fenomeno* indikacijos sąlyga yra kartu, o ne atskirai imami simptomai. Kaip *ikoniskumo simptomų* tarpusavio (tai ir su liga) santykis įgalina svarstyti (at)vaizdo statusą, aptariama kitame skyriuje.

(At)vaizdo statuso problema: simptomų (tarpusavio) santykiai

Svarstant simptomų atpažinimo klausimą, svarbu atsižvelgti į (at)vaizdų simptomatologijai būdingas ir įgalinančias tam tikrą dalyką identifikuoti prielaidas kaip *ikoniskumo simptomą*. Alloa atsispiria nuo to, kad (at)vaizdai *a priori* turi „ikoninių bruožų“ (*iconic*

traits) (*ibid.*: 291). Nors ikoniškumas yra svarstomas kaip nuolat persiformuojančios ribos (*ibid.*: 240), autorius ikoniškumo apibrėžimo nepateikia. Dėl to ikoniškumą svarstant kaip sritį, kurioje atsiranda *ikoniškumo simptomai*, nėra griežtai apibrėžiamos jo ribos. Būtent tai palieka galimybę plėsti dešimties simptomų sąrašą.

Vis dėlto, jei ikoniškumas nėra apibrėžiamas, tuomet galima klausti, koku būdu yra atrenkami simptomatologijos tyrimo objektai? Pats Alloa atsiriboja nuo galimybės sąvoką „(at)vaizdas“ apibrėžti per jos reikšmes, atsirandančias vienoje ar kitoje natūraliojoje kalboje dėl jų skirtingumo (*ibid.*: 242) ir kartu atsisako apibrėžti „(at)vaizdą“, tokiu būdu atsiribodamas nuo klausimo, kas yra (at)vaizdas. Kita vertus, mąstytojo pasirenkami analizuoti fenomenai, kuriuose pasirodo *ikoniškumo simptomai*, nėra visiškai atsitiktiniai – analizuojamos fotografijos, paveikslai, debesyse išryškėjantys vaizdiniai ir pan. Dėl to šia prasme atrodytų, kad ikoniškumas suponuoja tam tikrą pagrindą, kuris leidžia persiformuoti savo riboms. Toliau svarbu pastebėti, kad simptomų ikoniškumo prielaida (Goodmano atveju būtų galima kalbėti apie simptomų *simboliškumą*) dalyvauja atpažįstant kažką kaip *ikoniškumo simptomus*.

Svarstydamas ligos pasirodymo problemą medicininio aspektu, Michelis Foucault (1994: 557–560) pastebi, kad ligos atpažinimas, visų pirma, yra susijęs su kodo nustatymu, kuris leidžia atskirti ligos siunčiamą informaciją nuo nuolatinės žmogaus organų veiklos keliamo triukšmo. Tai reiškia – simptomų nustatymas visada yra susijęs su subjekto problema: nors simptomatologiniuose tyrimuose nėra svarstoma subjekto įtaka tyrimui, būtent jis renkasi, pirma, simptomų tyrimo priegą, paverčiančią tam tikrus (tyrimo) aspektus nereikšmingais, antra, į tyrimo lauką pakliūvančius objektus. Nesunku pastebėti, kad simptomų statuso klausimas yra glaudžiai susijęs ir su *ikoniškumo simptomų* dalyvavimu (at)vaizdams būdingos ikoniškumo patirties procesuose.

Simptomai kaip struktūros, įsisteigiančios per santykį tarp subjekto ir fenomeno ((at)vaizdo), aiškina ikoniškumo patirties susiformavimą arba konkrečiau – savęs kaip efektų pasirodymą.

Šiuo požiūriu simptomai atsiskleidžia kaip, pirma, vienas nuo kito atskiri ikoniškumo patirtį kuriantys lygmenys ir, antra, nenumanantys iš anksto apibrėžto santykio su fenomenais. Pastarąja prasme vieno ikoniškumo simptomo pasirodymas savaime neimplikuoja (arba neprieštarauja) kito simptomo pasireiškimui: tiek Alloa, tiek Goodmano formuluojami simptomai gali (ne)būti aktyvūs tam tikruose fenomenuose, todėl simptomas iš anksto neapibrėžia fenomenų, kuriuose gali pasirodyti, aibės. Kitaip tariant, klausiant, kada yra (at)vaizdas, yra siekiama nustatyti, kuo pasižymi vienas ar kitas (at)vaizdas vienu ar kitu metu, iš anksto nepriskiriant jiems (ne)būdingų ypatybių. Simptomatologija turi reikalą „ne su loginėmis inferencijomis, bet pragmatinėmis indikacijomis“ (Alloa 2021a: 242).

Vis dėlto, jei būtų atidžiau pažvelgta į kiekvieną iš Alloa aprašomų *ikoniškumo simptomų*, būtų galima pastebėti, kad tokie simptomai kaip *elipsė*, *sinoptiškumas*, *(i)rėminimas*, *figūriškumas*, *žvilgsnių chiazmas* dalyvauja ne tik formuojantis ikoniškumo patirčiai. Pavyzdžiui, žvelgiant į figūriškumą galima prisiminti šiame kontekste reikšmingą sapno epizodą iš Platono dialogo „Teaitetas“ (Tht. 202b5–206b12): čia svarstomi dviejų visumų (visumų ir jų dalių) *τὸ πᾶν* ir *τὸ ὅλον* modeliai, siekiant nustatyti „žinojimo“ (*ἐπιστήμη*) prigimtį.

Dialogo pašnekovai susiduria su prieštaravimais, svarstydami arba tokią visumą, kuri pati yra „vienas pavidalas“ (*ἓν τι εἶδος*), arba tokią, kuri yra sudaryta tik iš atskirų dalių (*τὸ πᾶν*) (Tht. 204a1–b11). Šia prasme „naujas pavidalas“ (*new shape*) gali būti aptinkamas net ir tais atvejais, kada nevyksta ikoniškumo patirties formavimosi procesai (Alloa 2021a: 255): čia vienas pavidalas (savaiame) neužtikrina į ją patenkančių dalių pažinumo (įrodytumo), o dalių ir visumos (visetų) modelių vaizdavimas neįgalina apibrėžti žinojimo.

Kita vertus, *ikoniškumo simptomų* statusas negali būti nusakomas tik per jų atpažinimą įgalinančią ikoniškumo prielaidą ar (ne)dalyvavimą tam tikriems fenomenams kuriant ikoniškumo patirtį. Čia svarbu tampa atsižvelgti į simptomų tarpusavio santykį. Kaip buvo minėta anksčiau, abiejų teoretikų svarstomiems simptomams yra būdingas tam tikras silpnumas: Goodmanio atveju simptomai – kaip „nei būtinos, nei pakankamos“ sąlygos teigti esant ligą (Goodman 1968: 252), kai, anot Alloa, imami atskirai *ikoniškumo simptomai* nieko negali pasakyti apie ligos buvimą (Alloa 2021a: 242). Tokį simptomų pobūdį, galima manyti, paaiškina mediciniame kontekste išskylantis simptomų tapatybės klausimas.

Analizuodamas simptomo modelio funkcionavimą klinikos atsiradimo laikotarpiu Foucault atkreipia dėmesį, kad tas pats simptomas gali būti susijęs su daugiau nei viena liga (Foucault 2007: 100). Todėl tai, kas simptomams suteikia tapatybę (arba statusą), yra jų tarpusavio santykių analizė konkretaus tyrimo objekto atveju. Panašios pozicijos laikosi Lesteris Kingas, žvelgdamas į simptomo modelį per visą medicinos istoriją, ir gina poziciją, kad simptomas tampa ženklu (nurodo į ligą), kai yra interpretuojamas konkrečiu atveju (King 1982: 87–89). Jei tas pats simptomas gali būti susijęs su daugiau nei viena liga, tuomet tampa aišku, pirma, kodėl kai kurie *ikoniškumo simptomai* gali dalyvauti ne tik tam tikriems fenomenams kuriant ikoniškumo patirtį, būti susiję ne tik su (at)vaizdu (kaip liga), o, antra, atskirai imami simptomai negali užtikrinti referencijos su liga. Turint tai omenyje, matyti skirtis tarp simptomų ir pirminių – antrinių savybių bei santykio struktūralistine prasme.

„Pirminių“ ir „antrinių kokybių“ (*primary and secondary qualities*) skirties idėja paprastai yra siejama su Johno Locke'o epistemologija (Locke 1964: 110–119). Pirminės kokybės yra suprantamos kaip tokios, kurios konstatuoja dalykų tapatybes, todėl yra objektyvios. Šiai grupei yra priskiriamos tokios savybės kaip kietumas, tįsumas, forma ir judėjimas. Priklausančios antrai grupei kokybės pasižymi tuo, kad yra patiriamos subjekto (spalvos, garsai, skoniai ir kt.), todėl negali atstovauti objektų identiteto. Kita vertus, objektų tapatybė gali būti apibrėžta negatyviai, per santykius tarp sistemos narių. Struktūralizmo tradicijos pradininkas Ferdinandas de Saussure'as, atsiribodamas nuo klausimo apie tikrovę, kuri reikštų kalbos peržengimą, tapatybę svarsto kaip skirtumą tarp lingvistinių vienetų (ženklų¹¹) (Saussure 1997: 150–169): penkių frankų pavyzdžiu yra parodoma, kad skirtingos frankų vertės atsiranda per tarpusavio skirtumą. O simptomų modelis negalėtų būti redukuojamas nei į vieną, nei į kitą tapatybės sampratą.

¹¹ Svarbu atkreipti dėmesį, kad Alloa išsakoma kritika ženkliams (*ikoniškumo simptomų atžvilgiu*) (Alloa 2021a: 252, 258) remiasi prielaida, kad ženklai, sosiūriškai variantai, nepakankamai atsižvelgia į signifikanto (ženklo materialumo) plotmę. Vis dėlto, kaip rodo vizualiosios semiotikos tyrimai, tarp signifikanto ir signifikato užsimezgantys santykiai kuria ypatingas reikšmes (Floch 1989: 65–73; Katkuvienė 2022: 264–296).

Kaip buvo minėta, simptomų ir ligos santykis yra nuolatos svyruojantis: visų simptomų pasireiškimas nebūtinai indikuoja ligos buvimą, o simptomų nebuvimas gali būti suderinamas su ligos buvimu. Šia prasme simptomai negali būti nei pirminės, nei antrinės kokybės griežtąja prasme: simptomams gali būti suteikiamas objektyvumo statusas tada, kada yra nustatoma jų tarpusavio santykio ir tam tikros ligos koreliacija; kai simptomų santykis negali būti siejamas su ligos pasireiškimu, simptomams galioja subjektyvumo modusas. (Kaip buvo parodyta aptariant *ikoniškumo simptomų* modelį, (at)vaizdams būdingi simptomai negali būti priskiriami nei grynai subjektyvumo, nei objektyvumo sritims.) Suprantant simptomus griežtai santykinėje prasme, neįmanoma kalbėti apie simptomų ir ligos ryšį, todėl simptomų tyrimas negali būti tapatinamas ir su struktūralistine laikysena. Bendresne prasme būtų galima teigti, kad simptomai laužo griežtomis perskyromis operuojančias nuostatas, bet tuo pat metu netampa tyrimu, kurio ribas žymi santykių visuma.

Kaip buvo parodyta, tie patys simptomai gali būti susiję su skirtingomis ligomis. Tad galima klausti, su kokiomis dar (at)vaizdo kaip ligos atšakomis yra susiję *ikoniškumo simptomai*. Čia svarbu identifikuoti į Alloa simptomatologinį tyrimą neįtraukiamą(as) (at)vaizdo plotmę(es).

Kitos (at)vaizdo ikoniškumą svarstančios pozicijos (pavyzdžiui, Boehm 1994: 11–38) galėtų būti suprantamos kaip tokios, kurios tiria (at)vaizdus, suskliausdamos jų santykį su išore, analizuojamą tokių *vaizdinio posūkio* atstovų kaip Thomas Williamas Mitchellas. Kitaip tariant, pirmieji jų koncentruojasi į (at)vaizdo paviršiaus tyrimą, o antrieji svarsto apie diskursus, perteikiamus (at)vaizdais. Atsižvelgiant tiek į ikoniškumo lauko neapibrėžtumą, į jį galinčių patekti (at)vaizdų amplitudę, tiek į simptomo sąryšį su skirtingomis ligomis, būtų galima numatyti jau įvardytų ir dar galimų aprašyti *ikoniškumo simptomų* dalyvavimą (at)vaizdui išoriškoje srityje, kurią svarsto *vaizdiniam posūkiui* priklausantys autoriai.

(At)vaizdui gali būti būdinga naratyvumo plotmė, kurioje gali būti atpažįstamos (at)vaizdui suteikiamos žinutės, ateinančios iš sociokultūrinio lauko. Pavyzdžiui, jei žvelgtume į Mitchello prieigą prie (at)vaizdų, būtų galima pastebėti, kad ten sutelkiamas dėmesys tirti atvaizdų galią būti ideologijos kritikos įrankiu, išryškinant iš (at)vaizdų išskylančias socialines normas (Mitchell 1994: 26–33). Nors Mitchellas svarsto ir (at)vaizdams būdingą vitališkumą, galią, meta(at)vaizdus, tai, kas aiškina (at)vaizdams būdingą patirtį, lieka paraštėse. Nepaisant to, teigti, kad (at)vaizdo paviršiaus analizė determinuoja jame išskylančias sociokultūrinės reikšmes arba atvirkščiai, būtų skubota. Veikiau galima suponuoti, kad (at)vaizdų simptomatologinio tyrimo siekis yra apimti abi jam būdingas plotmes¹².

Išvados

Estetikos ir *ikoniškumo simptomų* analizė atveda prie tam tikro simptomatologijos iškeliamų prielaidų pasirinkimo: simptomai atpažįstami pasitelkiant meno arba (at)vaizdo simptomatologiją – tai numato atitinkamą (estetikos arba ikoniškumo) jų tiriamo objekto

¹² Beje, Krešimiras Purgaras yra pasiūlęs Mitchello (at)vaizdų teoriją interpretuoti kaip kultūroje išsisknijusius simptomus (Purgar 2017: 82, 83), t. y. „metavaizdus“ (dinozaurus), „vaizdą-tekstą“ (veršį) ir „bioatvaizdą“ (avį).

statusą. Šia prasme *ikoniškumo simptomai* yra ne griežtas ikoniškumo ribas (ir (at)vaizdų ikoniškumo statusą) žymintys kriterijai, bet įrankiai, įgalinantys atskleisti (at)vaizdų ikoniškumo potencialą.

Simptomatologinis (at)vaizdų aprašymas, išryškinantis (at)vaizdų fenomenalumo plotmės dalyvavimą kuriant ikoniškumo patirtį, remiasi į kalbos plotmę. Atskleidžiama, kad ši sfera reiškiasi per *ikoniškumo simptomų*, pirma, struktūriškumo pusę, įgalinančią simptomų (intersubjektyviai prieinamą) atpažinimą, antra, statuso nustatymą, kuris kelia simptomų tarpusavio santykio interpretacijos būtinybę. Šiuo požiūriu *ikoniškumo simptomais* artikuluojamas (at)vaizdo statusas (įtvirtinantis jo autonomiškumą kalbos atžvilgiu) nėra griežtai apibrėžiamas, bet yra steigiamas per simptomų tarpusavio santykių interpretavimą konkrečių fenomenų atvejais. Bendriau tariant, (at)vaizdo ikoniškumas randasi per santykį tarp sąmonės ir jai duoto fenomeno, teorijos ir praktikos, todėl *ikoniškumo simptomų* (tai ir (at)vaizdo) statusas yra santykinis.

Nepaisant to, kad (at)vaizdų simptomatologijos projektas numato ne tik skirtingas tyrimo prielaidas, bet ir jo objektą, tiek Alloa, tiek Goodmanio siūlomos simptomų analizės kryptys, pirma, išsaugo potencialą atsiskleisti tyrimo objektui (ligai), artikuluojant naujus simptomus arba aptinkant naujus santykius tarp simptomų, antra, įgalina numanyti kažko galimybes įgyti tam tikrą meno arba (at)vaizdo statusą.

Griežtas ikoniškumo ribų nedeterminuotumas kartu kuria dialogo metodologinę galiybę tarp *vaizdinės* ir *ikoninės* krypčių atstovų. Ikoniskumas siekia apimti visas (at)vaizdų grupes, įtraukiant skirtingus jiems būdingus aspektus, o skirtingos (at)vaizdų plotmės plečia ikoniškumo lauko artikuliavimą: tiek (at)vaizdų ideologiškumo, tiek naratyvumo (ir kitų plotmių) tyrimui gali būti pritaikomas *ikoniškumo simptomų* modelis. Šia prasme Alloa simptomatologija yra (at)vaizdų multimodalumą pripažįstanti pozicija.

Tokį simptomatologinio tyrimo objekto neapibrėžtumą Goodmanio koncepcijos atveju steigia klausimo „kada yra menas“ negalėjimas tapti klausimo „kas yra menas“ atitikmeniu, o (at)vaizdų simptomatologijoje šį nederminuotumą užtikrina diafenomenologinės nuostatos, numatančios nuolatinį fenomeno tapatybės kismą. Vis dėlto simptomatologinio tyrimo apsiribojimas tam tikromis prielaidomis numano fiksuotą (at)vaizdų interpretacijos tašką, kuris yra iš anksto nustatoma simptomų atpažinimo (arba atradimo) sąlyga.

Literatūra

- Alloa, E., 2019. What is Diaphenomenology? A Sketch. In: ed. A. Cimino, C. Leijenhorst. *Phenomenology and Experience*. Leiden: Brill, 12–27. https://doi.org/10.1163/9789004391031_003
- Alloa, E., 2021a. *Looking Through Images: a Phenomenology of Visual Media*. Trans. N. F. Schott. New York: Columbia University Press.
- Alloa, E., 2021b. Seeing-as, Seeing-in, Seeing-with: Looking Through Pictures. In: ed. K. Purgar. *The Palgrave Handbook of Visual Studies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 483–499. https://doi.org/10.1007/978-3-030-71830-5_29
- Barthes, R., 1982. Rhétorique de l'image. In: *Essais critiques III*. Paris: Éditions du Seuil, 25–42.
- Boehm, G., 1994. Die Wiederkehr der Bilder. In: ed. G. Boehm. *Was ist ein Bild?* München: Wilhelm Fink, 11–38.

- Boehm, G., Mitchell, W. J. T., 2009. Pictorial versus Iconic Turn: Two Letters. *Culture, Theory and Critique* 50 (2–3): 103–121. <https://doi.org/10.1080/14735780903240075>
- Burnet, I., 1958. *Platonis Opera*. 5 Vls. Oxonii: e Typographeo Clarendoniano.
- Derrida, J., 1993. *La voix et le phénomène*. Paris: PUF.
- Didi-Huberman, G., 2002. *L'image survivante. Histoire de l'art et temps des fantômes selon Aby Warburg*. Paris: Les Éditions de Minuit.
- Eco, U., 1976. *A Theory of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
- Fasnacht, H., 2023. The Narrative Characteristics of Images. *British Journal of Aesthetics* 63 (1): 1–23. <https://doi.org/10.1093/aesthj/ayac033>
- Floch, J. M., 1989. The Semiotics of the Plastic Arts and the Language of Advertising. Analysis of an Advertisement from the Campaign to Launch the “News” Brand. In: eds. P. Perron, F. Collins. *Semiotic Crossroads: Paris School Semiotics*. II. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 55–77.
- Flusser, V., 1996. *Kommunikologie*. Eds. S. Bollman, E. Flusser. Mannheim: Bollmann.
- Foucault, M., 1994. Message ou bruit? In: eds. D. Defert, F. Ewald. *Dits et écrits*. I. Paris: Gallimard, 557–560.
- Foucault, M., 2007. *La naissance de la clinique*. Paris: Quadrige.
- Goodman, N., 1968. *Languages of Art*. Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Goodman, N., 1978. *Ways of Worldmaking*. Indianapolis: Hackett.
- Katkuvienė, J., 2022. Vizualiosios poezijos skaitymo strategijos: semiotinė prieiga ir praktinis pritaikymas. *Semiotika* 17: 264–296. doi:10.15388/Semiotika.2022.33
- King, L. S., 1982. *Medical Thinking: A Historical Preface*. Princeton: Princeton University Press.
- Kress, G., van Leeuwen, T., 2021. *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London: Routledge.
- Lammenranta, M., 1992. Goodman's Semiotic Theory of Art. *Canadian Journal of Philosophy* 22 (3): 339–351.
- Locke, J., 1964. *An Essay Concerning Human Understanding*. London: Collins.
- Merleau-Ponty, M., 1945. *Phénoménologie de la perception*. Paris: Gallimard.
- Mitchell, W. J. T., 1994. *Picture Theory: Essays on Verbal and Visual Representation*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Panofsky, E., 1972. *Studies in Iconology: Humanistic Themes in the Art of the Renaissance*. London: Routledge.
- Peirce, C. S., 1982. *The Writings of Charles S. Peirce: A Chronological Edition*. Volumes 1–6. And 8. Eds. Peirce Edition Project. Bloomington: Indiana University Press.
- Platonas, 2020. *Teaitetas*. Vert. T. Aleknienė. Kaunas: Žara.
- Proust, M., 2013. *Prarasto laiko beieškant. Svano pusėje*, vert. A. Merkytė. Vilnius: Vaga.
- Purgar, K., 2017. Iconology as Cultural Symptomatology: Dinosaurs, Clones and the Golden Calf in Mitchell's Image Theory. In: ed. K. Purgar. *W. J. T. Mitchell's Image Theory. Living Pictures*. New York and London: Routledge, 82–99.
- Rorty, R., 1995. Metaphilosophical Difficulties of Linguistic Philosophy. In: ed. R. M. Rorty. *The Linguistic Turn: Essays in Philosophical Method*. Chicago: The University of Chicago Press, 1–39.
- Sartre, J. P., 1986. *L'Imaginaire: psychologie phénoménologique de l'imagination*. Paris: Gallimard.
- Saussure, F., 1997. *Cours de linguistique générale*. Paris: Payot.
- Shusterman, R., 1997. The End of Aesthetic Experience. *The Journal of Aesthetic and Art Criticism* 55 (1): 29–41. https://doi.org/10.1111/1540_6245.jaac55.1.0029
- Stawarska, B., 2005. Defining Imagination: Sartre between Husserl and Janet. *Phenomenology and the Cognitive Sciences* (4): 133–153. <https://doi.org/10.1007/s11097-005-0136-8>